

ВІДДІЛ МІЖБІБЛІОТЕЧНОГО АБОНЕМЕНТА І ЕЛЕКТРОННОЇ ДОСТАВКИ ДОКУМЕНТІВ У СТРУКТУРІ НПБ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА:
ВЧОРА, СЬОГОДНІ,
ЗАВТРА

Б

ІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА сфера – одна з основних у соціальній інфраструктурі будь-якого суспільства. І на сьогодні величезні документні ресурси бібліотек є чи не єдиними загальнодоступними та безкоштовними джерелами інформаційного забезпечення та духовного збагачення всіх його верств, є підґрунтям для розвитку економіки, науки, культури.

Проте бібліотекам дедалі складніше задовольняти зростаючі інформаційні потреби користувачів самостійно, без співробітництва з іншими інформаційними установами. Діяльність служб МБА, які є важливим елементом бібліотечного обслуговування, дозволяє продуктивно використовувати фонди різних бібліотек і забезпечувати виконання запитів користувачів у разі відсутності потрібних видань у фондах власних книгозбірень.

Відділ міжбібліотечного абонементу і електронної доставки документів (МБА і ЕДД) є самостійним структурним підрозділом Національної парламентської бібліотеки України. Його діяльність здійснюється у координації з усіма відділами Бібліотеки та з бібліотеками системи Міністерства культури і туризму України, а також інших видів і форм власності.

Свою історію відділ МБА і ЕДД веде ще з 1955 року, коли у Київській обласній бібліотеці ім. КПРС (як тоді називалася НПБ України) у відділі обслуговування користувачів було призначено працівника, який саме і розпочав організовувати роботу у цьому напрямі.

У січні 1957 р., зі зміною статусу Бібліотеки та її реорганізацією у Державну республіканську бібліотеку (ДРБ) УРСР ім. КПРС, у структурі відділу обслуговування було організовано сектор міжбібліотечного та заочного абонементів, у штаті якого налічувалося 4 працівники.

У 1988 р. сектор МБА було реорганізовано у відділ МБА з трьома секторами: міського, позаміського та персонального абонементів і штатом 15 працівників. У цей період відділ обслуговував понад 5 тис. користувачів та абонементів, одержував до 80 тис. замовлень та надавав у тимчасове користування понад 50 тис. прим. документів.

ДРБ УРСР ім. КПРС як універсальний республіканський координаційний центр МБА на той час здійснювала організаційну роботу з визначення галузевих центрів МБА, розробляла спільно з ними „Положення про єдину систему міжбібліотечного абонементу в Українській РСР” (затверджено міжвідомчою Радою з питань бібліотечної роботи при Міністерстві культури УРСР у 1971 р.), запроваджувала у практику ГОСТ 7.31-89 «Единая государственная система межбиблиотечного абонемента», що сприяло раціональному шляху проходження замовлень по МБА.

Завдяки здійсненій роботі було створено єдину систему МБА республіки, яка включала понад 600 універсальних і галузевих центрів різних рівнів (республіканських, обласних, міських, районних). Бібліотека очолювала координаційну групу з питань роботи МБА, яка входила до Міжвідомчої ради при Міністерстві культури УРСР.

Відповідно до Статуту Бібліотеки,

Л. Афанасьєва

де відзначалося, що установа „...є головним центром з питань міжнародного книгообміну і міжбібліотечного абонементу...”, багато уваги приділялося обслуговуванню бібліотек зарубіжних країн по міжнародному МБА. Ця робота велася спільно з відділом літератури іноземними мовами у координації з Державною бібліотекою ім. В.І. Леніна (нині – Російська державна бібліотека). Абонентами ММБА були бібліотеки таких країн, як США, Великобританія, Австрія, ФРН, Швеція, Бельгія, Ізраїль, Японія, Польща, Угорщина, Румунія, НДР, Чехословаччина, Болгарія, які надсилали замовлення на документи українських видавництв. Продуктивність міжбібліотечного та міжнародного МБА неухильно зростала.

До 1992 року всі бібліотеки та органи інформації були об'єднані в єдину державну систему. Отже, і діяльність системи МБА забезпечувалася на державному рівні, була підкріплена державними стандартами й добре розвинута. Для отримання необхідного документа з фондів інших бібліотек не було особливих перешкод.

Зміни в політичному і державному устрої колишнього СРСР кардинально позначилися на взаєминах між бібліотеками. Стара модель контактів, пов'язана з єдиною системою МБА, вже не здатна була функціонувати в нових умовах. Це поклато початок процесам децентралізації і негативно позначилося на роботі міжбібліотечного абонементу. Однак НПБ України зберегла основний контингент користувачів і за обсягом обслуговування займає одне з провідних місць серед бібліотек країни. На сьогодні користувачами відділу є близько 2 тис. осіб, яким надаються понад 30 тис. прим. документів.

У 2002 р. відділ МБА було перейменовано на відділ МБА і ЕДД, і розпочалася робота з надання користувачам електронних копій документів. Зараз вона ведеться спільно з корпорацією „Індустрія інтелекту”, яка також відповідає і за дотримання усіх правових норм.

Та незабаром відділ самостійно здійснюватиме роботу з електронної доставки документів. Ця діяльність передбачає дотримання ряду вимог законодавства, зокрема стосовно авторського права. Згідно з цими нормами, бібліотека доставлятиме користувачам електронною поштою документи:

• **що не є об'єктом авторського права:**

- повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;
- твори народної творчості;
- видані органами державної влади у межах їхніх повноважень – офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їхні офіційні переклади;
- державні символи України, символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіку територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій

(проекти офіційних символів і знаків до їхнього офіційного затвердження розглядаються як твори та охороняються авторським правом);

– розклади руху транспортних засобів, програми телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності;

• **що перейшли у суспільне надбання**

(Після закінчення строку дії майнового авторського права та за умови дотримання особистих немайнових прав автора).

Сьогодні штат відділу нараховує 8 працівників. Це спеціалісти з багаторічним досвідом роботи. Їхнім головним завданням є забезпечення доступу до інформаційних та документних ресурсів за запитами користувачів та абонентів шляхом надання документів у тимчасове, а ксерокопії та копії на електронних носіях – у постійне користування.

Для збереження фонду у Бібліотеці діє самостійно розроблена та затверджена „Інструкція про порядок заміни втрачених (пошкоджених) користувачами (абонентами) документів із фондів Бібліотеки”, яка допомагає працівникам оперативно вирішувати питання з ліквідації заборгованості по МБА.

Підвищення комп'ютерної грамотності працівників найчастіше відбувається у процесі виробничої діяльності, але для роботи з електронної доставки документів потрібен відповідний рівень кваліфікації кадрів. Для обслуговування користувачів у новому електронному середовищі необхідні володіння різними комп'ютерними програмами, алгоритмами пошуку інформації та знання іноземних мов. Адже діяльність з ЕДД передбачає розширення і поліпшення роботи з надання документів по МБА на національному і міжнародному рівнях за рахунок використання нових технологій та розширення співробітництва між бібліотеками.

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК РЕГІОНІВ

Виступ на Міжнародній науково-практичній конференції "Бібліотека і книга в контексті часу" (Київ, 2006)

ГЛОБАЛЬНІ всебічні зміни у суспільстві на зламі ХХ і ХХІ ст., розвиток інформаційних процесів, руйнування старих та розбудова нових суспільних відносин на території пострадянського простору, входження України у світове співтовариство як незалежної держави докорінно змінили соціальні умови та характер діяльності бібліотек.

У непростий час бібліотечна система нашої держави пережила складний етап розвитку, який пов'язаний із труднощами перехідного періоду від звичної планової економіки до роботи в жорстких ринкових умовах. Блючими були процеси децентралізації бібліотек. Виникла маса проблем правового, організаційно-методичного характеру. В той же час бібліотеки набули самостійності у визначенні своєї місії, напрямів творчої і виробничої діяльності. Вони були звільнені від диктату керівництва та ідеологічних постулатів минулого. З'явилася можли-

У 2003 р. відділ разом із загальнодержавними центрами МБА України розробив проект „Положення про національну систему міжбібліотечного абонементу і доставки документів в Україні”. Цей документ було передано на затвердження до Міністерства культури і туризму України. Але до цього часу його не затверджено.

Сьогодні українські бібліотеки відстають від бібліотек інших розвинутих країн у наданні інформаційно-бібліотечних послуг. Для того, щоб Україна стала рівноправним членом світового інформаційного співтовариства, потрібна мобілізація зусиль усіх суб'єктів її інформаційної інфраструктури, зокрема служб МБА і ЕДД, для надання користувачам таких інформаційно-бібліотечних послуг, які відповідали б темпам світового розвитку й забезпечували високий інтелектуальний потенціал нації та достойне майбутнє нашої держави.

Список використаної літератури

1. Аветисов М.А., Крамчанинов Е.В. Электронная доставка документов – проблемы и решения //9-я международная конференция “Крым–2002 «Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества»: Тр. конф., Судак, Автономная Республика Крым, Украина, июнь, 2002, Т.1. – С. 696-699.

2. Афанасьева Л. МБА: проблеми і шляхи розв'язання в умовах новітніх інформаційних технологій // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 543.

3. Розколупа Н. Електронна доставка документів і авторське право // Бібл. планета. – 2005.– № 4. – С. 19-21.

4. Чуприна В. МБА: стан, проблеми, перспективи. // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 53-55.

Н. Тімова

вість спрямовувати розвиток бібліотек по шляху демократизації, відповідно до реальних потреб місцевої громади, осмислити їхнє місце в житті сучасної України.

Ці роки були і періодом пошуків, напрацювання досвіду щодо впровадження нових технологій у бібліотечні процеси, періодом виявлення можливостей співробітництва з міжнародними фондами та організаціями з реалізації сучасних проектів. Складні комплексні завдання перебудови бібліотечної діяльності в цей час визначили необхідність осмислення нових пріоритетів розвитку бібліотечної справи України. І треба віддати належне, що більшу частину відповідальності за шляхи подальшого розвитку бібліотек в усіх регіонах